

РЕЗИМЕ

МЕРЕЊЕ

НА

ПОЛИТИЧКИ

ШТЕТНИ

НАРАТИВИ

ИКС Институт за
комуникациски
студии

ШТЕТ-НА

Наслов на публикацијата:

Мерење на политички штетни наративи (ШТЕТ-НА)

Издавач:

Институт за комуникациски студии
ул. „Јуриј Гагарин“ 17-1-1, Скопје
www.iks.edu.mk

За издавачот:

вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска

Едиција:

ResPublica

Автори:

Вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска
Проф. д-р Елеонора Серафимовска
Александра Теменугова
Проф. д-р Весна Шопар
Проф. д-р Маријана Марковиќ
м-р Бојан Георгиевски
м-р Михајло Лахтов
м-р Мила Стаменова
Асс. м-р Теа Конеска-Василевска
Дарко Малиновски
Владимир Делов

Уредник:

вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска

Јазична редакција:

Проф. д-р Симона Груевска Маџоска

Графички дизајн:

Татјана Коцева Спинова

Техничко уредување:

Дејан Јовески

Место и година:

Скопје, 2024

Вовед

Во македонското длабоко политички поларизирано опкружување, во коешто медиумската и информациска писменост не е доволно развиена, штетните наративи можат сериозно да ги поткопаат демократските процеси. Влијанието на штетните наративи може дополнително да ги ослаби институциите на државата, да ги заостри односите помеѓу заедниците, да ги дискредитира прогресивните процеси. Јавноста подолг период се соочува со сè „позагадена“ комуникациска екологија, односно со дезинформации, злонамерни информации, пропаганда и говор на омраза.

Во отсуство на длабински истражувања што ќе ги разоткријат обемот, изворите, обрасците и елементите на штетните содржини и наративи, целта на ова истражување е да понуди сеопфатен емпириски материјал за содржината, обемот и распространетоста на штетните наративи. Резултатите даваат одговор на прашањата дали и како политичките актери во Македонија креираат штетни наративи и каква е улогата на медиумите при известувањето за овие наративи, односно дали притоа ги применуваат професионалните и етичките новинарски вредности и стандарди.

Истражувањето опфаќа два сегмента:

1. Следење и анализа на наративите што ги креираат и ги споделуваат политичките актери во Македонија,
2. Следење и анализа на медиумското известување за политичките актери и наративите што ги креираат и ги споделуваат.

За првиот сегмент од истражувањето е спроведен мониторинг на интернет-страниците и фејсбук-страниците на 10-те политички партии и нивните лидери чии партии бројат најмалку двајца пратеници во парламентарниот состав 2020 - 2024 година: Алијанса на Албанците, Алтернатива, ДУИ, Демократско движење, ВМРО-ДМПНЕ, Левица, ЛДП, НСДП, СДСМ, СПМ), како и 20-те члена на Владата на РСМ, набљудувани во периодот септември - октомври 2023 година. Динамиката за следење на содржините на политичките актери е „секој последователен трет и четврти ден во месецот, односно вкупно 15 дена во септември и 16 дена во октомври 2023 година“.

За вториот сегмент од истражувањето спроведен е мониторинг на 11 онлајн -медиуми и 9 телевизиски станици.

Онлајн-медиуми: Локално; Независен; Слободен печат; А1он.мк; МКД.мк; Република; Курир; Алмакос; Тетова сот; Нова ТВ; Вечер.мк.

Телевизи: јавни и приватни ТВ-станици на национално ниво со најголема гледаност, вкупно девет: МТВ 1 (јавна); МТВ 2 (јавна, на албански јазик); Алфа ТВ (приватна); Канал 5 (приватна); Сител ТВ (приватна); ТВ 24 (приватна); Телма (приватна); Алсат М (приватна, на албански јазик); ТВ 21 (приватна, на албански јазик).

Мониторингот на овие медиуми се спроведуваше во вкупно 14 дена - во октомври (8) и во септември (8).

За повеќе информации за критериумите за избор на медиумите и методологијата на истражувањето одете на Рес публика ([линк](#)).

Истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“ Институтот за комуникациски студии (ИКС) го реализира во рамките на проектот „Употреба на новинарство засновано на факти за подигање на свеста и спротивставување на дезинформациите во медиумскиот простор во Северна Македонија: Користи факти“, поддржан од Британската амбасада во Скопје. Истражувањето во текот на 2023 и 2024 година во неколку фази го спроведува тим од ИКС во соработка со експерти од областа на комуникациите и медиумите, како и со медиумски професионалци во делот на мониторингот и контролата.

Овој документ претставува резиме на мониторингот во септември и октомври 2023 година. Целото истражување може да се прочита [ТУКА](#).

КЛУЧНИ НАОДИ

Политичките актери во Македонија и медиумите се соучесници во креирање „стварност“ која е исполнета со штетни наративи. Притоа, првите подзабораваат на поставените норми и стандарди за јавна комуникација (транспарентност; етичност; професионалност и непристрасност во комуникацијата; комуникација базирана на докази; негување на културата на говорот и воздржување од дискриминаторски говор), а вторите на етичките кодекси и на основните новинарски правила за информирање на јавноста. Специфично е дека како главен извор на штетни наративи најчесто се јавуваат мал број политички партии, како и дека дел од медиумите со еднострано и некритичко известување помагаат овие токсични наративи да добијат ехо во медиумската средина.

Непоткрепени обвинувања и манипулации

Мониторингот и анализата на партиската јавна комуникација покажува дека во јавниот дискурс застапен на интернет-страниците и објавите на социјалните медиуми на политичките актери во Македонија преовладува реторика во која се изнесени наводи за корумпираност, нетранспарентност/неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења. Непроверени наоди се користат како основа за обвинување на политички противници, за развивање штетни наративи на популизам, поткопување на довербата во институциите, пристрасно селектирање на податоци што доведува до погрешни заклучоци и поттикнување општествено-политички поделби во јавноста.

Анализата покажува дека партиите најмногу штетни наративи „произведуваат“ кога комуницираат преку соопштенија за јавноста, без разлика дали се пласирани на интернет- или на фејсбук-страница, а потоа следуваат прес-конференциите, говорите на политичарите и сл. Во фејсбук-објавите забележано е и дека се користат слики, видеа и аудиозаписи што се креирани со цел да ја доведат јавноста во заблуда дека нешто е реалност и вистина, ама не е (и чија невистинитост може да се докаже), со цел да се развиваат штетни наративи со манипулативна аудиовизуелна содржина, пристрасно селектирање, напад на личноста и демонизација, како и ширење паника и страв.

Едните „антинародни“, другите „анти-ЕУ“

Забележително е дека во користењето штетни наративи предводат најголемите политички партии СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ.

СДСМ вообичаено политичкиот опонент го дискредитира како партија која нуди „самоизолација“, „неизвесност“, „несигурност“ и „блокада“, а истовремено го етикетира и го демонизира претседателот на ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски со епитетот „Малиот Груевски“. Притоа, преку пристрасно селектирање на факти со потенцирање само на позитивните аспекти од процесот на пристап на земјата кон ЕУ и со изоставање на аргументите на опозицијата (неприфаќањето на уставните измени), владејачката партија гради наратив за опозициската партија дека поттикнува поделби бидејќи е „анти-ЕУ“.

Од друга страна, критичките пораки на ВМРО-ДПМНЕ најмногу се насочени кон Владата, СДСМ, ДУИ и премиерот Димитар Ковачевски. Владата често се именува со „власта“, „влада на СДС и ДУИ“, а политиките се „антинационални“ и „антинародни“. Популизмот, поткопувањето на довербата во институциите, нападите на личноста и етикетирањето се користат во наративи на ВМРО-ДПМНЕ често во контекст кога се зборува за претседателските и парламентарните избори кои треба да се одржат во 2024 година. Наративот кој се користи изразува самоувереност во победничките резултати што ВМРО-ДПМНЕ ќе ги има, а се критикува политичкиот опонент дека е плашлив или губитник.

Злоупотреба на политичките функции

Дополнително, загрижувачки е трендот на користење на официјални владини канали на комуникација за партиска пропаганда, односно објавување на партиска содржина на фејсбук-профилите на премиерот и министри од Владата. Со овие објави за партиска промоција и пропаганда на официјалните фејсбук-профили, премиерот и министрите директно ги прекршуваат начелата на професионалност и непристрасност во комуникацијата на владините претставници, но се прекршува и владиниот Етички кодекс за јавни службеници.

Како основа за утврдување на штетните наративи пропагирани од политичките актери, ИКС се водеше од низа документи, насоки и правилници на меѓународни и на домашни институции, интерни акти на политички партии и етички кодекси за однесување на именувани или избрани лица, со коишто се утврдуваат стандардите и начелата за недискриминачка и транспарентна политичка комуникација [Заедничка декларација за слобода на изразување и избори во дигиталната ера од 2020 година; Заедничка декларација за политичарите и јавните службеници и слободата на изразување од 2021 година; Зајакнат кодекс на практика за дезинформации од 2022 година; Препорака СМ/Rec(2022)16 на Комитетот на министри до земјите членки (Совет на Европа); Етички кодекс за јавни службеници на Владата на РМ; Кодекс за однесување на функционерите и членовите на СДСМ2].

Заборавени обврски на политичките актери

Оттаму, стандардите што треба да се следат во политичката комуникација го вклучуваат тоа дека политичките актери имаат: обврска да бидат транспарентни и достапни за медиумите; обврска да го застапуваат јавниот интерес во комуникацијата; обврска да не бидат извор и да не шират дезинформации и непроверени информации; забрана за користење говор на омраза, забрана за дискриминаторски говор и зачувување на слободата на говор.

Политичарите кои се избрани и именувани функционери, покрај своите партиски канали за комуникација, имаат пристап и до официјалните канали за комуникација на институциите со кои раководат. Во таа насока, тие треба да ги користат владините комуникациски канали за информирање

за владините политики, одлуки и мерки, со цел да се обезбеди јасна дистинкција помеѓу работата на институциите и политичките партии, односно да нема злоупотреба на владините комуникациски канали за промоција на партиските цели.

Новинарите - неми пренесувачи на штетни наративи

Медиумското известување на онлајн-медиумите изобилува со голем број содржини со штетни наративи. На ваквата слика доминантно влијаат два онлајн-медиуми (од вкупно 11 анализирани), Вечер. МК и Република, во кои далеку најбројни се негативните наративи. Во онлајн-медиумите доминира едностраното информирање. На тоа се надоврзува и поводот за објавување на прилогот, каде приматот го имаат т.н. псевдонастани, односно настани кои се креирани за да привлечат медиумско внимание. Најчесто тоа се партиски конференции за печат, изјави на политички актери и сл.

Анализата од следењето на медиумските содржини кај телевизиите покажува дека со приближувањето на датумот за избори се заострува реториката на политичките актери и бројот на изјави кои содржат штетни наративи. Повеќе од половината се регистрирани кај приватната ТВ-станица ТВ Алфа (34 прилози или 51,5 %). Политичките актери кои доминираат во ваквите прилози најчесто доаѓаат од најголемите политички партии СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ, што може да значи две работи – дека тие се најчестите креатори на ваквите наративи или дека помалите партии не добиваат подеднаков простор во главните вести на ТВ-станциите.

Со исклучок на ТВ Алфа, во која се забележуваат случаи кога новинарите со своето известување и врамување на прилозите учествуваат во креирањето на штетните наративи, во останатите случаи најчесто новинарот е само нем пренесувач на политичките изјави, без да постави филтер за ваквиот наратив.

Ивестување без професионални стандарди

Како основа за утврдување на евентуално непочитување на професионалните стандарди, ИКС во ова истражување и во медиумскиот мониторинг се води според важечките прописи што ја регулираат работата на медиумите (чл. 16 од Уставот на РСМ, Законот за медиуми, Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Законот за спречување на дискриминацијата, подзаконските акти и правилниците на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги), како и според начелата и насоките на еснафските здруженија, медиумските организации и образовните институции: Кодексот на новинарите на Македонија на Здружението на новинари на Македонија; Насоките за етичко известување на онлајн-медиумите (Примена на Кодексот на новинарите во онлајн-сферата) на Советот на етика на медиумите во Македонија; Вредностите, професионалните стандарди и практики наведени во Прирачникот за јавен интерес во новинарството на Институтот за комуникациски студии; Прирачникот за новинари и уредници Препознај и спречи: новинарски алатки за справување со дезинформации на Институтот за комуникациски студии.

Немањето професионална бариера и проверка на изјавите кои промовираат обвинување без докази, популизам, нетрпеливост, ширење дезинформации, па дури и омраза кон одредени групи, само ги охрабрува политичките актери кои во медиумите гледаат слободна платформа да ги промовираат своите штетни наративи. Едностраното информирање на медиумите, односно претставувањето на само една страна во прилогот, е сериозен проблем кој упатува на непрофесионално известување и небалансиран и пристрасен однос.

1. Мониторинг на комуникациските практики и наративи на политичките актери преку нивните интернет- и фејсбук-страници

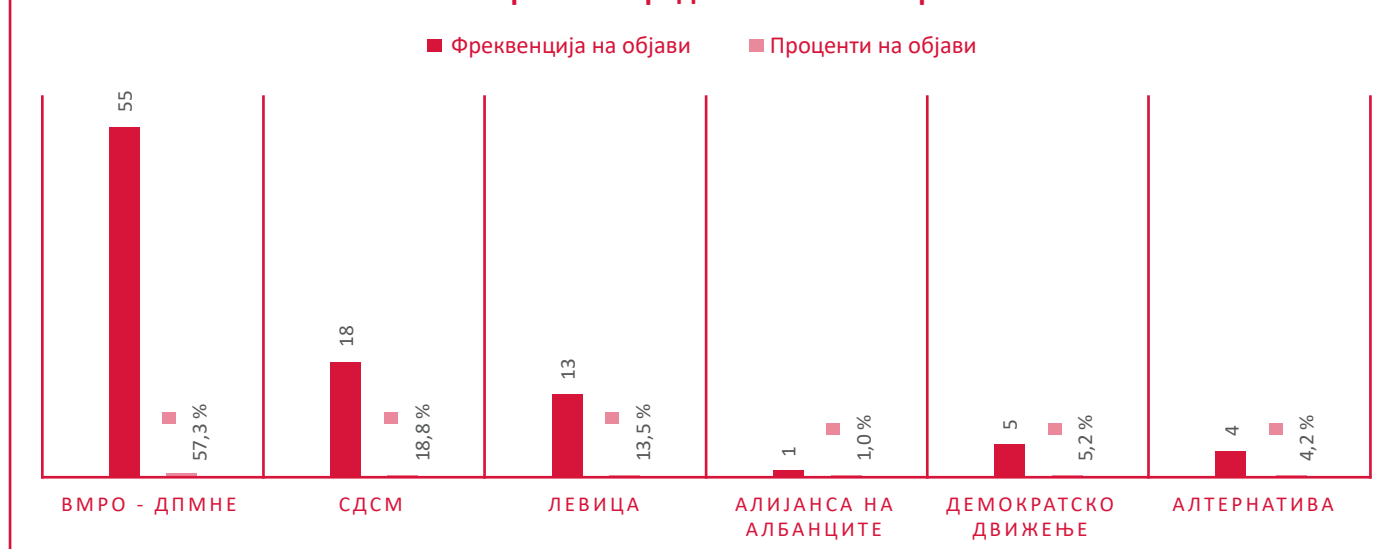
Мониторингот на комуникациските практики и наративи на политичките партии е првиот дел од истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“. Од него се добиваат примарните квантитативни и квалитативни податоци за начинот на којшто комуницираат 10-те политички партии и членовите на Владата на РСМ преку своите комуникациски канали, а тоа се нивните интернет-страници и официјалните фејсбук-страници/профили (и на партијата и на лидерите на партијата).

Вториот дел од мониторингот е насочен кон критичка дискурзивна анализа на јазикот што го пропагираат политичарите во јавниот дискурс. Притоа не се анализира само нивниот говор и јазик во потесна смисла туку и лингвистичкиот отпечаток што го оставаат на општествените, културалните и комуникациските процеси.

1.1. Комуникациски практики на политичките партии и нивните лидери во октомври 2023 година

Во текот на октомври од мониторирањето на интернет- и на фејсбук-страниците на политичките актери беа идентификувани вкупно 136 објави со штетен наратив од кои 87 се на интернет-страниците на партиите и вкупно објави на 49 фејсбук-профили на партиите и на владините членови.

Табела 1: Приказ на објави на интернет-страници со штетен наратив според политички актер

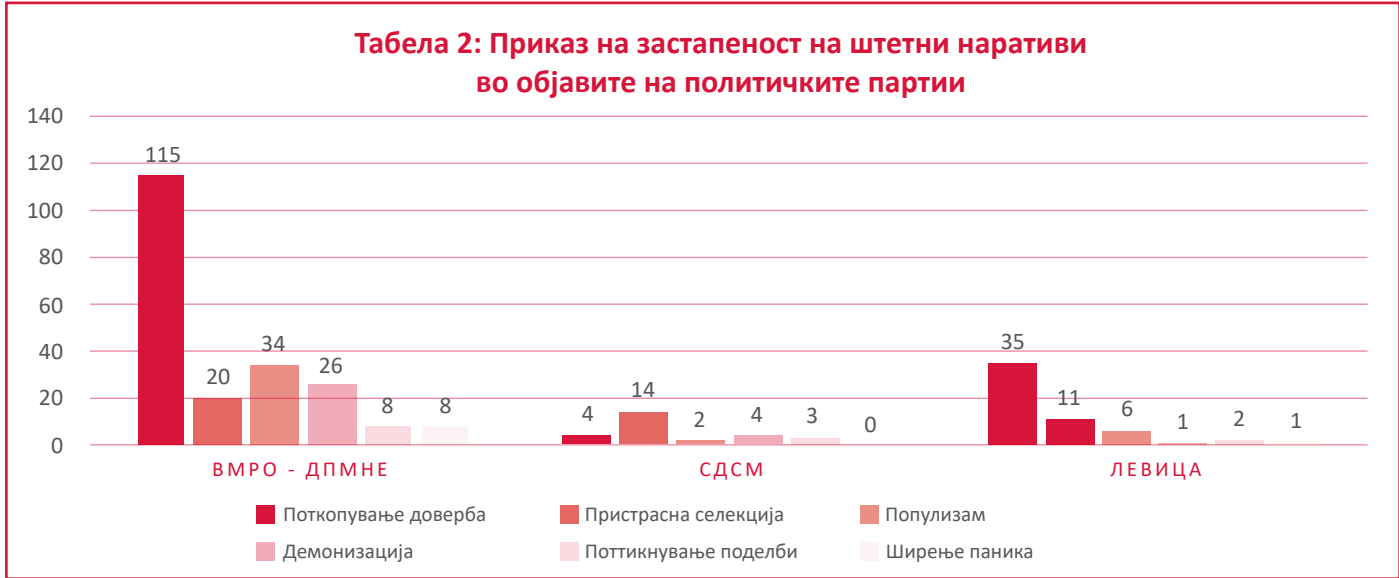

Во мониторираните денови, само четири политички партии (од вкупно 10) во комуникацијата преку својата интернет-страница употребиле штетни наративи и тоа се всушност најголемите и најактивните партии: прва е ВМРО-ДПМНЕ (55 објави), СДСМ (18 објави), Левица (13 објави) и Алијанса на Албанците (само 1 објава).

Политички актери со најмногу „штетни“ фејсбук-објави се: Левица и профилот на претседателот Димитар Апасиев (вкупно 19 објави), потоа ВМРО-ДПМНЕ и профилот на претседателот Христијан Мицкоски (вкупно 12 објави), СДСМ (5 објави), Демократско движење и профилот на Изет Меџити (вкупно 5), Алтернатива (4 објави). Анализата покажува дека партиите најмногу штетни наративи „произведуваат“

кога комуницираат преку соопштенија за јавноста, без разлика дали се пласирани на интернет- или на фејсбук-страница (вкупно 73), а потоа следуваат прес-конференциите (16), говорите на политичарите (15) и сл. Во партиската комуникација се забележуваат најмногу штетни наративи од областа на внатрешната политика (вкупно 80) и економијата (17). Во објавите на интернет-страниците на политичките партии, штетните наративи се најзастапени во пласирање непроверени наоди, што е забележано во 78 или 89,7 % од објавите, како и тврдењата за корумпираност кои се присутни во 67 објави од вкупниот број.

Табела 2: Приказ на застапеност на штетни наративи во објавите на политичките партии

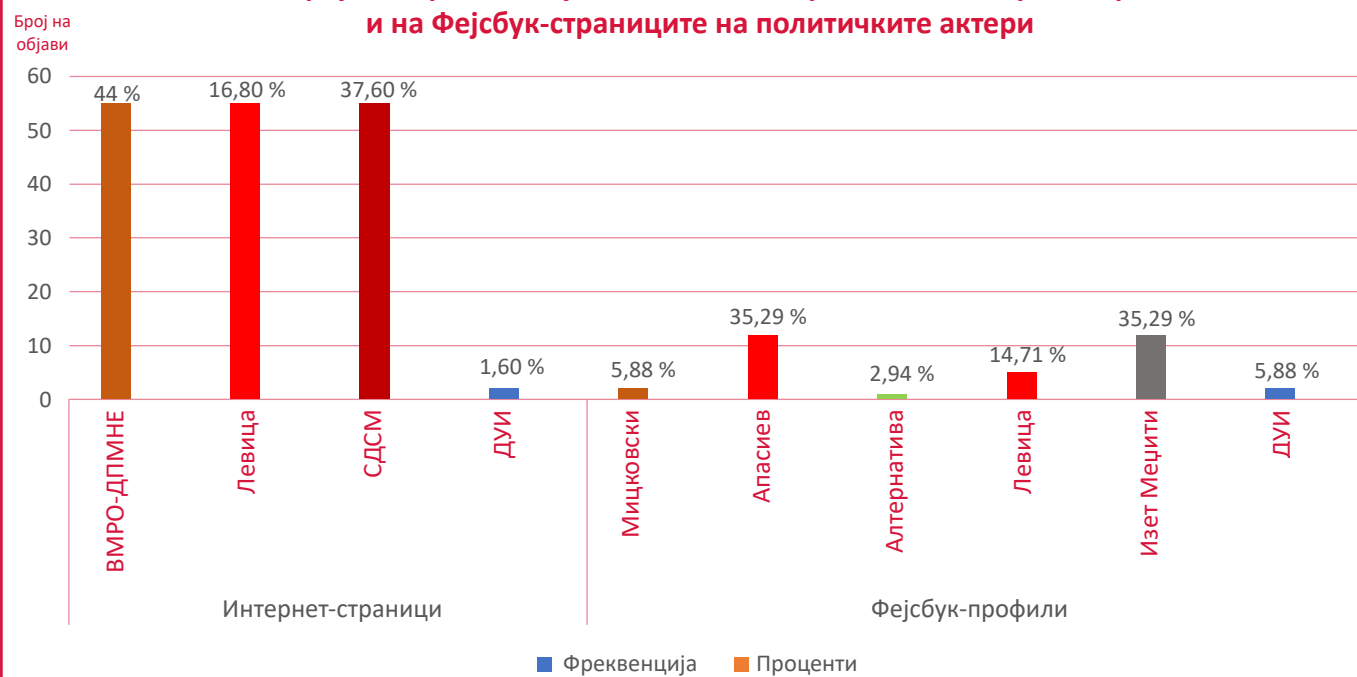

Слично, во фејсбук-објавите со штетен наратив најзастапени се тврдењата за корумпираност (38 објави) и пласирањето непроверени наоди (37 објави). Помалку застапени (и на интернет и на фејсбук) во октомври се промоцијата на сопствените идеологии, етикетирањето и исмевањето, намерното непреневање на целосната слика и зборови и формулации со кои се оцрнува одредена група.

1.2. Комуникациски практики на политичките партии и нивните лидери за септември 2023 година

Во септември, на интернет-страниците на политичките партии и на нивните фејсбук-страници се идентификувани вкупно 143 објави (интернет 123 и Фејсбук 20) кои содржат штетен наратив. Речиси по половина од објавите со штетни наративи на интернет-страниците се од ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ, а помалку од Левица, додека на Фејсбук најмногу објави со штетни наративи се забележуваат на профилите на лидерот на Левица, Димитар Апасиев и на партијата Левица.

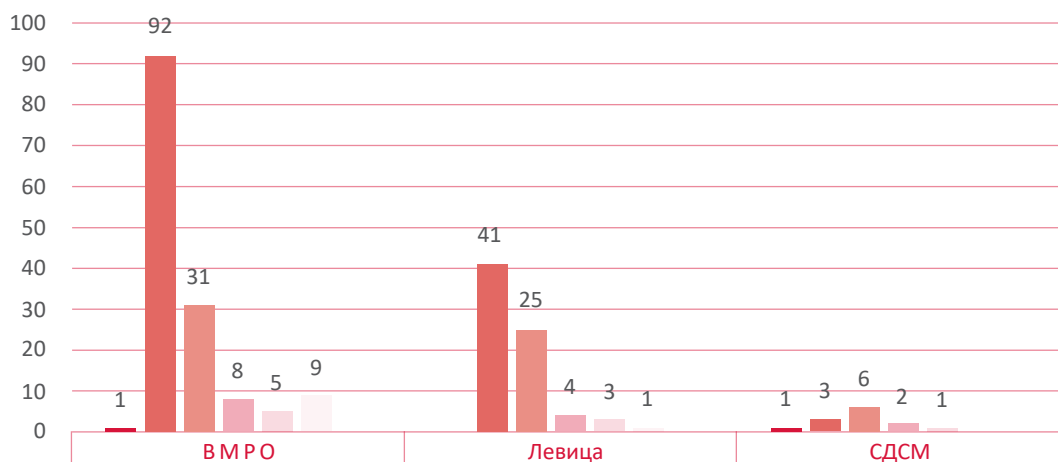
Табела 3: Број на партиски објави со штетни наративи на интернет-страниците и на Фејсбук-страниците на политичките актери

Најчестата тема во објавите кои содржат штетни наративи и на двете платформи е внатрешната политика (вкупно 94 од 123 објави на интернет и 19 од 20 на Фејсбук). Другите теми се здравство, економија, образование, надворешна политика и економија.

На интернет, ВМРО ДПМНЕ во своите вкупно 55 објави со штетни наративи, во 92 наврати се обиделе да ја поткопаат довербата во јавните институции без да понудат докази; со 31 наратив се обиделе селективно да изнесат податоци за некој настан за потврдување на една позиција, поретко се обиделе да шират паника, да вршат напади на лична основа кон политички опоненти и да поттикнуваат поделби во општеството, а еднаш е забележано и изнесување на дезинформации. Левица, пак, најчесто се обидувале да ја поткопаат довербата во институциите (41) и се користеле со пристрасна селекција на информации за потврдување на нивната позиција (25), во четири наврати користеле демонизација на политички опоненти, а поретко се обидувале и да поттикнат поделби и да шират паника во општеството. СДСМ во вкупно 47 објави со штетни наративи, најчесто користеле пристрасно селектирање на податоци за да ја потврдат својата позиција, во 3 наврати се обиделе да ја поткопаат довербата, двапати развивале штетен наратив со демонизација на политички опоненти, а еднаш е забележано и поттикнување општествени поделби и ширење дезинформации.

Табела 4: Приказ на застапеност на штетни наративи во објавите на политичките партии на Интернет-страници

	ВМРО	Левица	СДСМ
■ Дезинформации	1		1
■ Поткопување доверба	92	41	3
■ Пристрасна селекција	31	25	6
■ Демонизација	8	4	2
■ Поттикнување поделби	5	3	1
■ Ширење паника	9	1	
Вкупно објави	55	21	47

Со забележани слични трендови и на интернет-страниците и на Фејсбук овие штетни наративи најмногу се развиваат со употреба на непроверени наоди, тврдења за корумпираност, поретко со етикетање и исмевање, формулации со кои се оцрнува одредена група и се прават поделби на нас и вас, намерно не се пренесува целосната слика за настанот за кој се говори, а еднаш се забележува обвинување на странски ентитети за вмешување во домашната политика.

1.3. Мониторинг на комуникацијата на членовите на Владата на РСМ преку официјалните фејсбук-страници – септември 2023

Во анализата на политичката комуникација на членовите на Владата на РСМ се опфатени нивните комуникациски практики преку официјалните владини фејсбук-канални. Фокусот на анализата не е насочен кон следењето на информациите за регуларните службени активности на премиерот, на неговите заменици и на ресорните министри, туку само во случај кога именуваните функционери ги користат овие институционални канали за партиска промоција, за ширење штетни наративи или, пак, кога се прекршени начелата за јавна комуникација на избраните или на именуваните функционери (за начелата и стандардите за професионална јавна комуникација, види Методолошка рамка на <https://respublica.edu.mk/istranzhuvanje-shtetna/shtetni-narativi-i-indikatori/standardi-i-nachela-za-politichkata-komunikacija/>). Оттука, непосредно се набљудува дали членовите на Владата го почитуваат Етичкиот кодекс за јавни службеници според кој тие треба да ги извршуваат работните задачи на политички неутрален начин, да не го застапуваат своето политичко уверување во вршењето на работните задачи, ниту да вршат политички активности кои можат да влијаат на довербата на граѓаните во нивната способност да ги извршуваат работните задачи на непристрасен начин.

1.3.1. Мониторинг на комуникацијата на членовите на Владата на РСМ преку официјалните фејсбук-страници во октомври 2023 година

На фејсбук-страниците на премиерот и на министерствата со коишто раководат членови на СДСМ (Димитар Ковачевски, Бојан Маричиќ, Славица Грковска, Оливер Спасовски и Каја Шукова) не се забележани штетни наративи. Кај дел од јавните функционери забележана е злоупотреба на официјалната институционална фејсбук-страница за промоција на партиски активности и политики. Во октомври се забележани неколку штетни наративи во фејсбук-комуникацијата на владините министри меѓу кои министерката за култура, Бисера К. Стојчевска, министерката за труд и социјална политика, Јованка Тренчевска, и кај министерот за правда Кренар Лога.

1.3.2. Мониторинг на комуникацијата на членовите на Владата на РСМ преку официјалните фејсбук-страници во септември 2023

Настрана од идентификуваните штетни наративи, во септември се нотирани злоупотреби на официјална фејсбук-страница за партиска пропаганда кај премиерот Димитар Ковачевски, заменикот-премиерот Артан Груби, министерот за внатрешни работи Оливер Спасовски и министерката за животна средина и просторно планирање Каја Шукова.

Со овие објави за партиска промоција и пропаганда на официјалните фејсбук-профили, премиерот и министрите директно ги прекршуваат начелата за професионалност и непристрасност во комуникацијата на владините претставници, но се прекршува и владиниот Етички кодекс за јавни службеници. Политичарите кои се избрани и именувани функционери, преку оваа непрофесионална практика, не прават јасна дистинкција помеѓу работата на институциите со коишто раководат и со активностите во матичните политички партии, односно да нема злоупотреба на владините комуникациски канали за промоција на партиските цели.

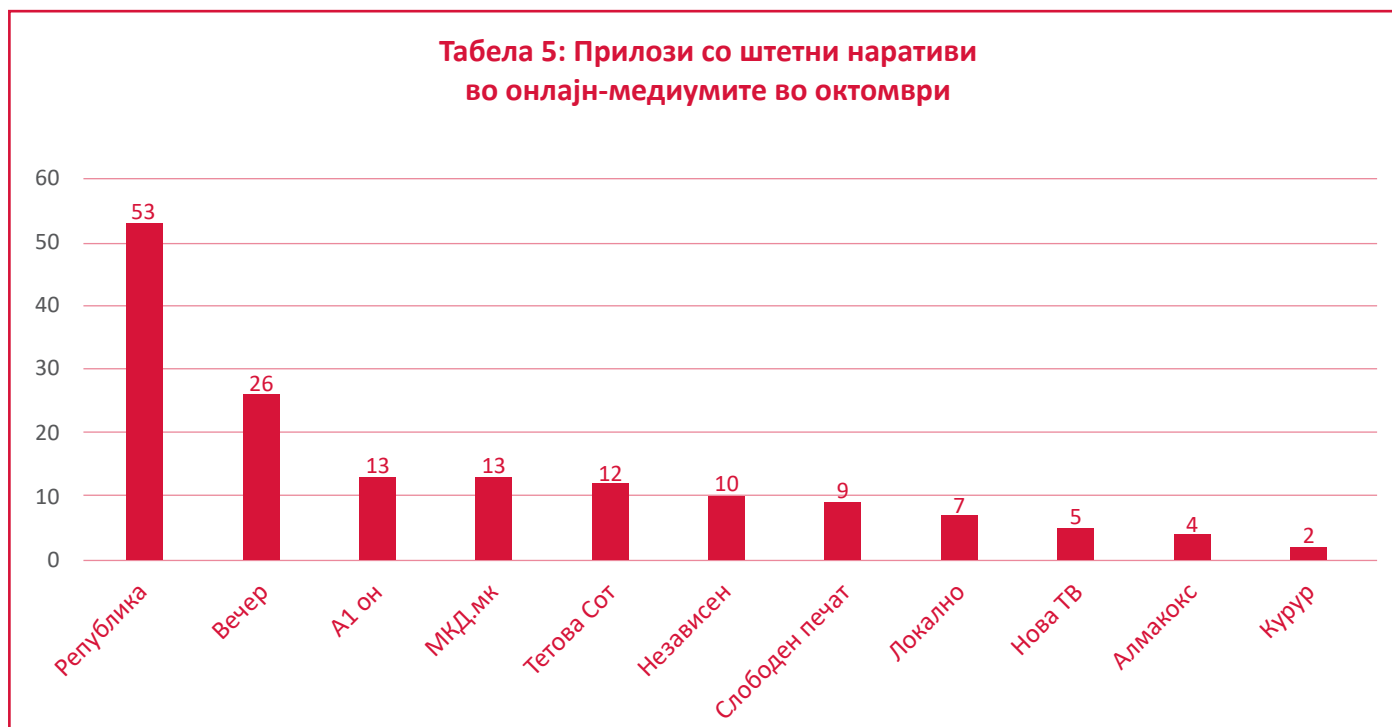
2. Мониторинг на медиумското известување за политичките актери

Анализата на известувањето на онлајн-медиумите и телевизиските станици за политичките актери е вториот, паралелен процес во истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“. Тој е комплементарен со првиот мониторинг, односно следењето на јавната комуникација на политичките актери. Додека анализата на политичките партии и на нивните лидери е фокусирана на утврдување на доминантните штетни наративи во контекст на почитување на стандардите за јавна комуникација, медиумскиот мониторинг треба да даде одговор како овој токсичен и поларизирачки јавен дискурс пенетрира во медиумската арена. При набљудувањето се анализира кои се најчестите „сејачи“ на штетните наративи во информативните содржини, дали и како успеваат да се пробијат во ударните минути и насловници, кои теми се плодна почва за нивно ширење, но и најважно - каква е улогата на новинарите во овој процес: дали медиумите се придржуваат до професионалните и етичките стандарди за точно, правично и непристрасно информирање или, пак, беспоговорно ја следат агендата што ја диктираат политичките актери.

2.1. Мониторинг на известувањето на онлајн-медиумите за политичките актери – октомври

Во осумте денови во октомври кога се анализирани објавените содржини на онлајн-медиумите се идентификувани вкупно 154 прилози кои содржат штетни наративи. Тие жанровски доминантно се „пренесен говор на политичар“ на митинг или на друг вид собир (68 прилози) и „пренесено соопштение“, односно официјален став на одреден орган (политичка партија, Парламент, Влада, министерства) за актуелен настан (33 прилози) и заедно (101 прилози) сочинуваат 65,6 % од сите анализирани прилози. Од нив, најголемиот број имаат само еден извор (130 или 84,4 %), односно надвладува едностраното информирање дури и кога медиумот консултирал два или повеќе извори за информирање (129 прилози или 86,0 %). Најголемиот број од овие објави не се потпишани, дури 139 прилози (90,3 %). Тематски, во фокусот е внатрешната политика (93 прилози или 60,4 %), а далеку зад неа економијата (22 прилози или 14,3 %) и корупцијата (13 прилози или 8,4 %).

Табела 5: Прилози со штетни наративи во онлајн-медиумите во октомври

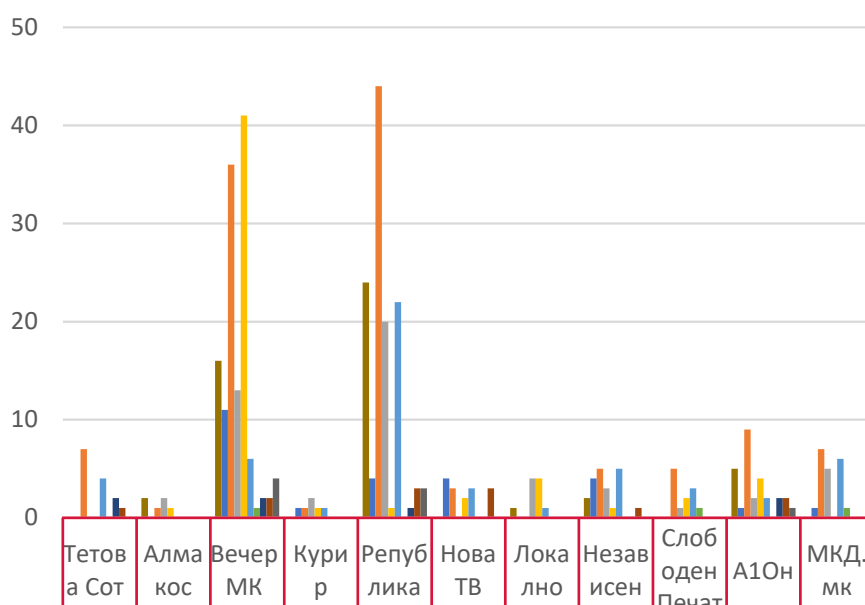
Гледано поединечно по онлајн-медиум, најмногу прилози со штетни наративи се идентификувани во порталот Република, дури 1/3 (53 прилози или 34,4 %) од сите утврдени 154 вакви прилози и со речиси иста застапеност во целиот мониториран период. Втор по зачестеност на штетните наративи е Вечер.МК, а најмал е нивниот број во Нова ТВ, Алмакос и Курир.

Политичките актери различно се застапени во прилозите со штетни наративи, но доминираат оние со два (во 46 прилози или 29,9 %), три (36 или 23,4 %), па дури четири (23 или 14,9 %) актери. Од сите споменати актери, примат имаат Христијан Мицкоски и Димитар Ковачевски, а од политичките партии ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

Едностраното известување е карактеристика на сите интернет-портали. Од вкупно 154 анализирани прилози, во 129 доминира само една страна во известувањето.

Во анализата, како најприсутни, се издвојуваат неколку индикатори кои укажуваат на присуство на повеќе штетни наративи. Најзастапени во прилозите се поткопувањето на довербата, пристрасното селектирање, нападите на одредена личност и нејзино демонизирање, популизмот и дезинформациите.

Табела 6: Застапеност на штетни наративи во прилозите на онлајн-медиумите во октомври 2023

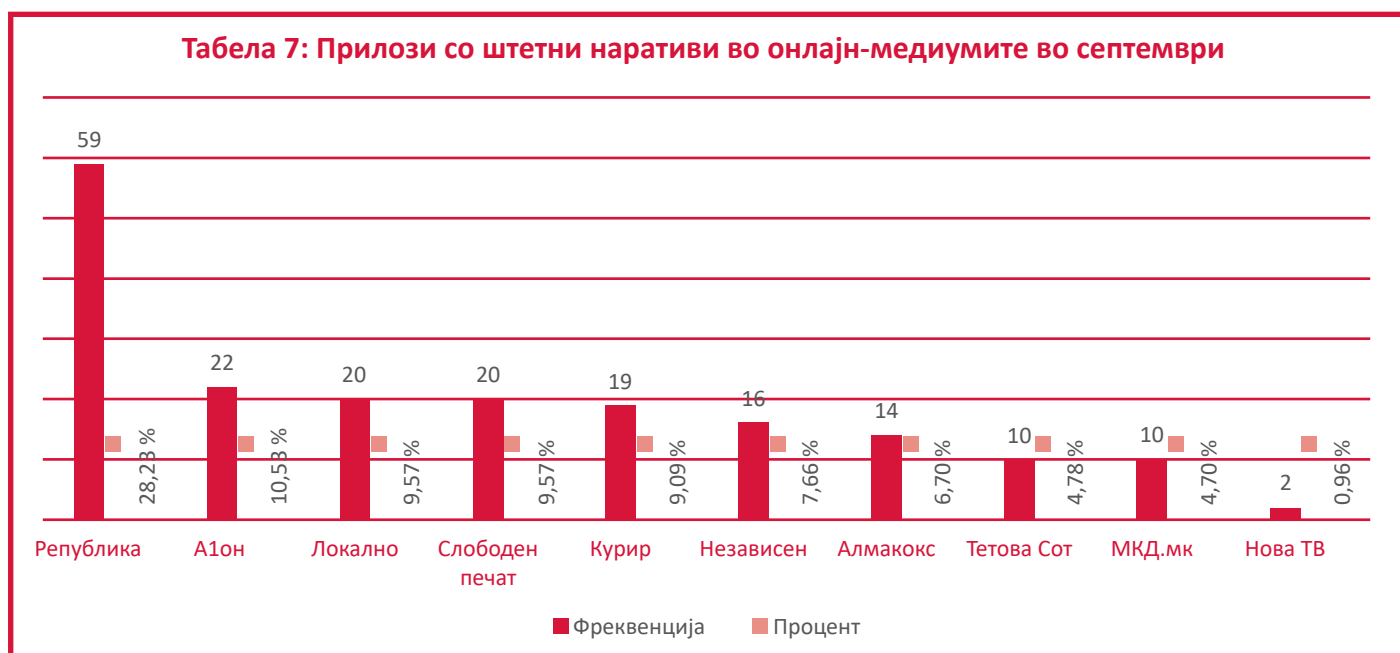
	Тетована Сота	Алмакос	Вечер МК	Курир	Република	Нова ТВ	Локално	Независен	Слободен Печат	А1Он	МКД.мк
■ Дезинформации		2	16		24		1	2		5	
■ Поттикнување поделби			11	1	4	4		4		1	1
■ Поткопување на довербата	7	1	36	1	44	3		5	5	9	7
■ Популизам		2	13	2	20		4	3	1	2	5
■ Пристрасно селектирање		1	41	1	1	2	4	1	2	4	
■ Напади на личност, демонизација	4		6	1	22	3	1	5	3	2	6
■ Злонамерни информации			1						1		1
■ Странско влијание	2		2		1					2	
■ Ширење паника, страв	1		2		3	3		1		2	
■ Екстреман патриотизам, национализам			4		3					1	
Вкупно прилози	12	4	26	2	53	5	7	10	9	13	13

Република и Вечер.МК имаат најмногу прилози со штетни наративи, чишто индикатори укажуваат дека доминираат изјавите со кои се поткопува довербата во институциите и популизмот. Поединечно, во Република се нападите на одредена личност и нејзино демонизирање, а во Вечер.МК - пристрасното селектирање.

2.1.1. Мониторинг на известувањето на онлајн-медиумите за политичките актери – септември

Во текот на септември во онлајн-медиумите се идентификувани вкупно 209 прилози кои содржат штетни наративи. Тие жанровски најчесто се прилози од „пренесен говор на политичар“ (75) и „пренесено соопштение“ (70). Тематски, најзастапена е внатрешната политика (117 прилози), а далеку помалку, на пример, здравството (36 прилози) и економијата (18 прилози).

Табела 7: Прилози со штетни наративи во онлајн-медиумите во септември

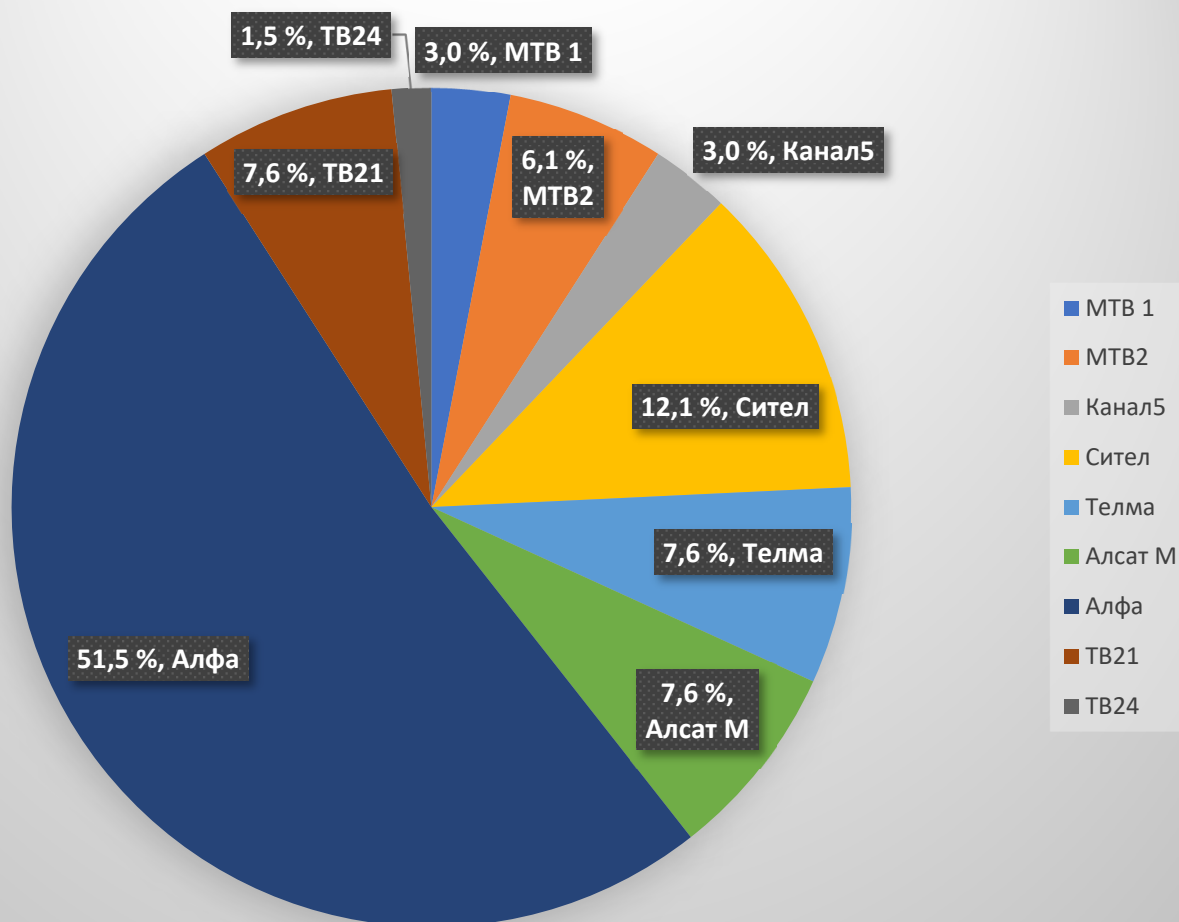
Нивната фреквентност по одделни онлајн-медиуми е различна, а прилози со штетни наративи доминираат во порталот Република (59 прилози или 28,23 %). Потоа следат А10н.мк со 22 прилози, Локално и Слободен печат со по 20 прилози, Курир со 19 прилози, Вечер МК со 17 прилози.

Анализата на прилозите идентификува доминација на (1) тврдења за корумпираност, нетранспарентност/неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (104 случаи/објави) и (2) непроверени наоди (или наоди што тешко можат да се проверат) како основа за обвинување на политички противници (106 случаи/објави).

2.2. Мониторинг на известувањето на ТВ-станиците за политичките актери - октомври

Во анализираниот период се идентификувани вкупно 66 прилози кои содржат штетни наративи. Повеќе од половината се регистрирани кај приватната ТВ-станица ТВ Алфа (34 прилози или 51,5 %), кај ТВ Сител се забележани 8 такви прилози (12,1 %), по 5 прилози со штетен наратив (7,6 %) се регистрирани кај ТВ Телма, ТВ Алсат М и ТВ 21, кај МТВ 2 се забележани 4 (6,1 %), по 2 (3 %) кај МТВ 1 и Канал 5 и само 1 кај ТВ 24 (1,5 %).

Табела 8: Прилози со штетни наративи на ТВ станиците во октомври 2023

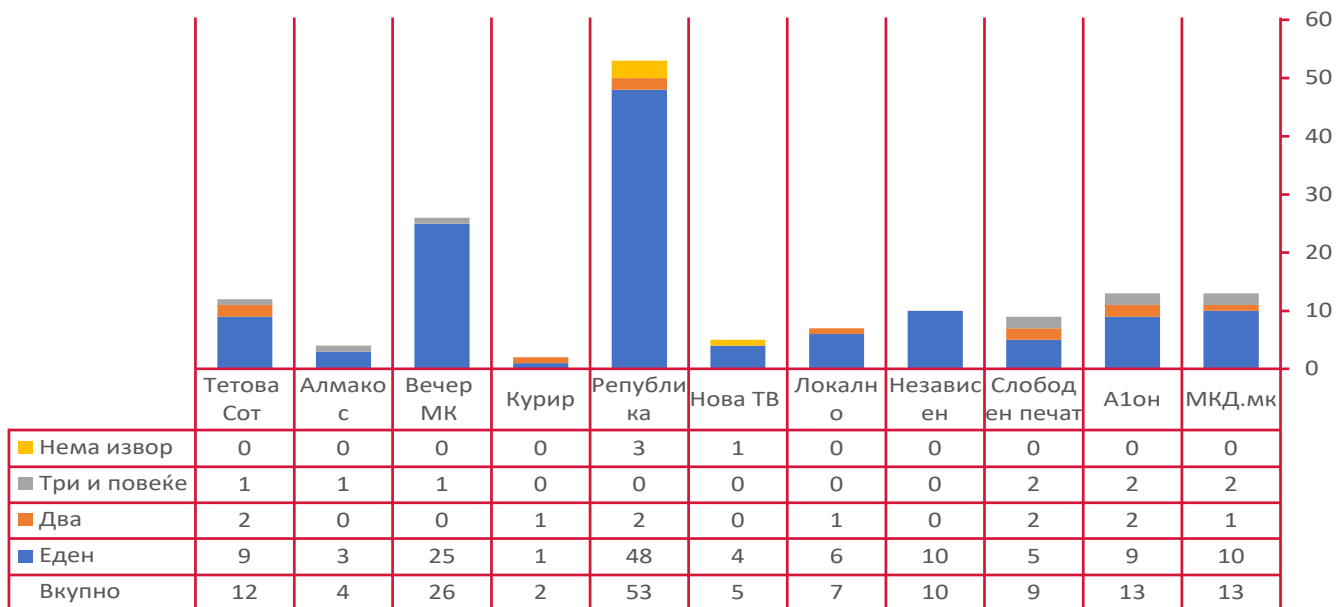
Внатрешната политика доминира меѓу ТВ-прилозите кај кои е потврден штетен наратив, што не треба да изненадува, ако имаме предвид дека предмет на анализата се домашните политички актери. Повеќе од половина од прилозите (56,1 %) се на оваа тема, а потоа следат темите судство (10,6 %) и правосудство (10,6 %).

Во прилозите со штетен наратив најмногу се зборувало за уставните измени и за претстојните избори, кои често се користеле за меѓусебни обвинувања и навреди.

Во најголемиот дел од прилозите кои содржат штетни наративи се забележува еднострано известување, односно од вкупно 66 анализирани прилози, новинарите во 40 (60,6 %) консултирале само една страна. Тука се истакнува ТВ Алфа, каде од вкупно 34 прилози кои влегуваат во анализата, 23 содржат само една страна, во 8 се забележуваат две страни, додека само во 3 прилози се забележуваат три или повеќе страни.

Табела 9: Број на извори според онлајн-медиуми

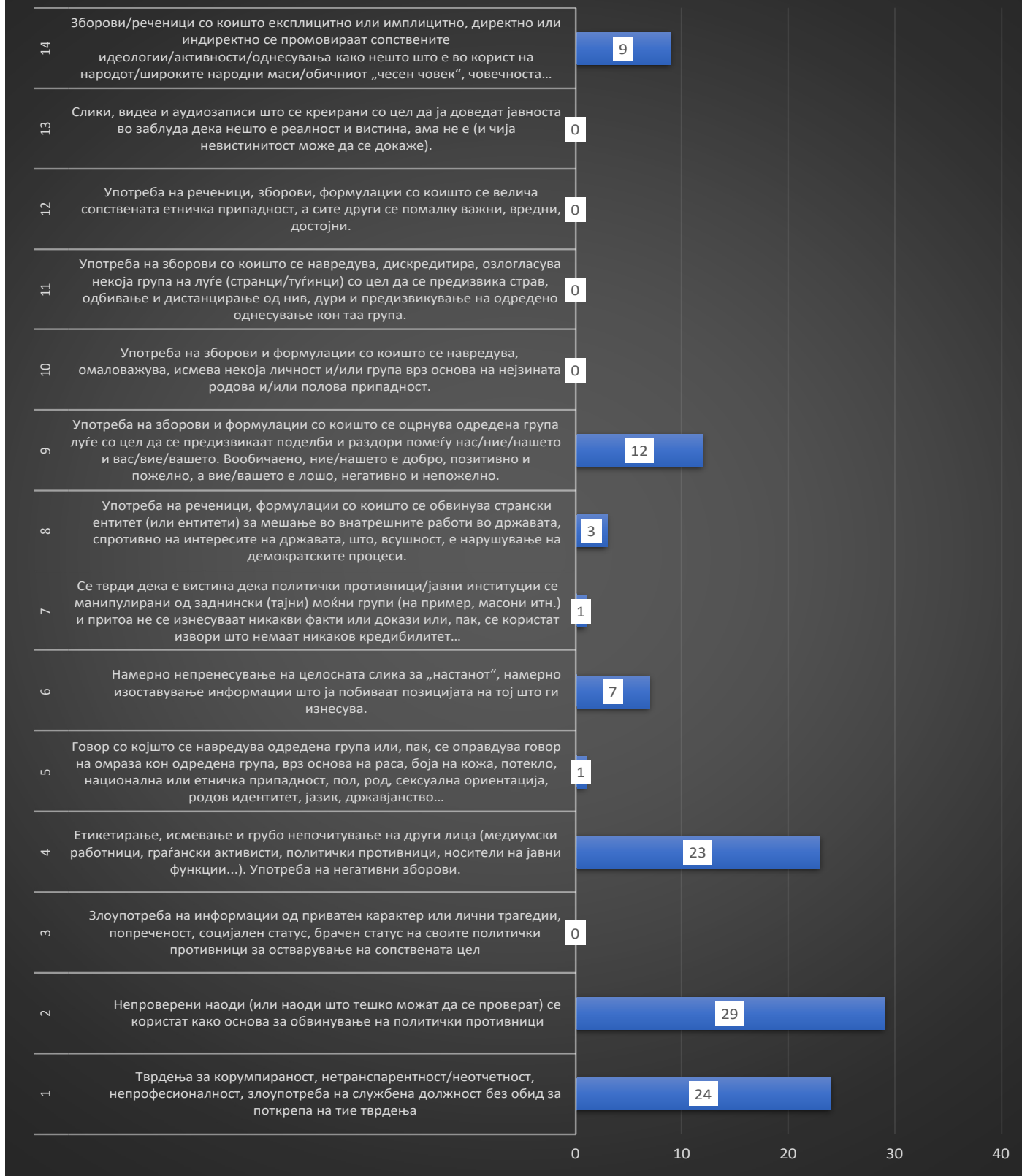
■ Еден ■ Два ■ Три и повеќе ■ Нема извор

Фактот дека повеќе од 60 % (40 прилози, 60,6 %) од прилозите вклучуваат само една страна, иако се работи за прилози кои содржат штетен наратив во себе, е алармантен имајќи предвид дека непристрасноста и објективноста мора да бидат меѓу најважните новинарски стандарди.

Во октомври, најчести биле прилозите поврзани со непроверени наоди (или наоди што тешко можат да се проверат) кои се користат како основа за обвинување на политички противници (вкупно 29 случаи) и прилозите поврзани со тврдења за корумпираност, неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (24 случаи).

Табела 10: Приказ на застапеност на индикатори во објавите

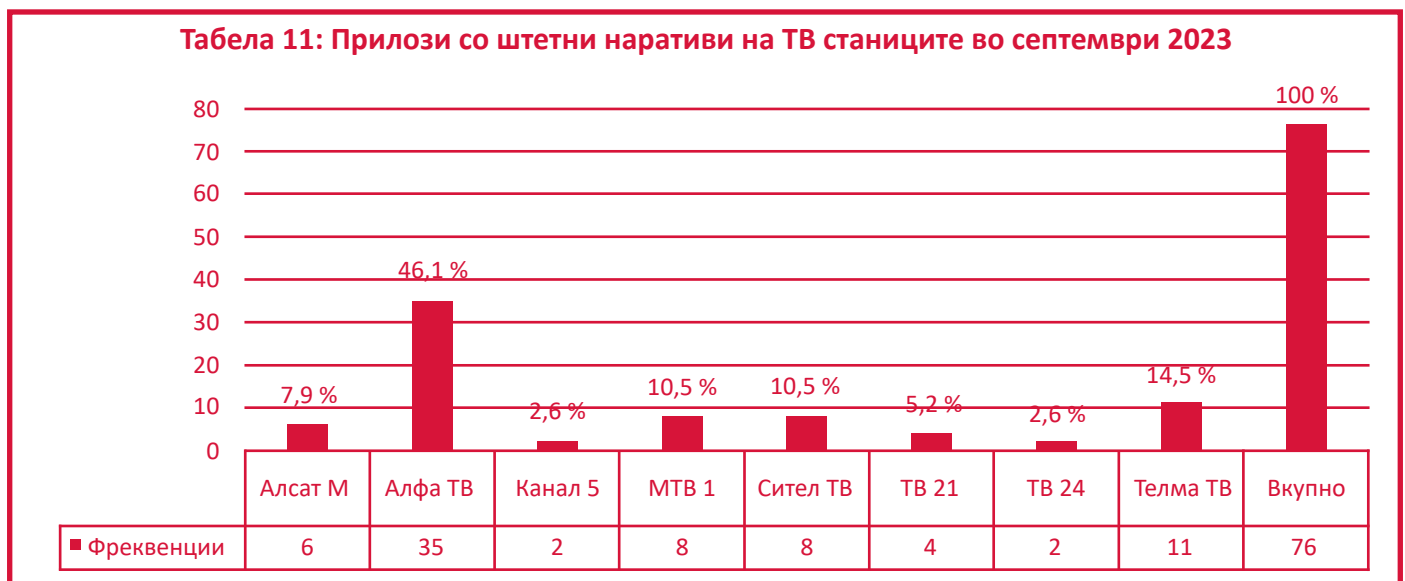
Овој тип прилози промовираат најразлични типови штетни наративи, почнувајќи од поткопување на довербата (забележано во 56 од прилозите); напади на одредени личности и нивна демонизација (23 примери); пристрасно селектирање (20 примери), дезинформации (15 примери); поттикнување поделби (12 примери); популизам (9 примери) итн.

2.2.1. Мониторинг на известувањето на ТВ-станиците во септември

Во анализираниот период регистрирани се вкупно 76 прилози со штетни наративи. Најголемиот дел од нив се идентификувани на 29 септември (15), потоа на 13 септември (13) и на 1 септември (12). Според жанрот, најчесто ваквите наративи се појавуваат во аналитичко-репортажните прилози (26) и извештаите (17), додека штетни наративи регистрирани како вест или вест со изјава има 11.

Повеќе од половина прилози (52,6 % или 40 прилози) спаѓаат во делот на внатрешната политика, додека другите теми се мошне помалку застапени - здравство (10), економија (6) итн. Најчести се прилозите кои ја опфаќаат дебатата за уставните измени и за измените на Кривичниот законик.

Табела 11: Прилози со штетни наративи на ТВ станиците во септември 2023

Најголемиот број прилози кај кои се среќаваат штетни наративи се забележани кај ТВ Алфа (35 или 46,1 %), додека кај другите медиуми бројот на вакви прилози е помал - ТВ Телма (11), МТВ 1 (8), ТВ Сител (8), Алсат М (6), ТВ 21 (4) и ТВ 24 и Канал 5 (по 2).

Најзабележителни се прилозите поврзани со непроверени наоди (или наоди што тешко можат да се проверат) кои се користат како основа за обвинување на политички противници (вкупно 38 случаи) и прилозите поврзани со тврдења за корумпираност, неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (26 случаи).

Потоа следат прилозите во кои забележуваме етикетирање, исмевање и грубо непочитување на други лица и употреба на негативни зборови (15 случаи), како и прилозите во кои се промовираат сопствени идеологии и активности како нешто што е во корист на народот, за разлика од активностите и идеологиите на политичките противници (14 случаи). Ваквите прилози, најмногу се однесуваат на поткопувањето на довербата, пристрасното селектирање, како и напади на личноста, односно демонизација.

British Embassy
Skopje

Ова истражување е спроведено во рамки на проектот „Употреба на новинарство засновано на факти за подигање на свеста и спротивставување на дезинформациите во медиумскиот простор во Северна Македонија“ финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.

ИК Институт за
комуникациски
студии

ШТЕТ-НА

НЕ ВЕРУВАЈ
ПРОВЕРУВАЈ!
#користифакти